24/04/2020

Η Πασχάλιος πλάνη του ασκητή

/ Γνώμες

Πρωτοπρ. Βασίλειος Ι. Καλλιακμάνης, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Στη *Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών* συνοψίζεται η ησυχαστική παρά-δοση της Εκκλησίας. Εραστές του θείου κάλλους, οι ιεροί νηπτικοί εισάγουν τον Χριστιανό στη μυστική και μυστηριακή οδό της θεογνωσίας· σε ένα πνευ-μα-τικό λειμώνα. Ευώδη άνθη αυτού του λειμώνα είναι η άσκηση, η εσω-τε-ρι-κή ησυχία, η μετάνοια, το κατά Θεόν πένθος, η χαρμολύπη, η νήψη, η αδιά-λει-πτη προσευχή, η καθαρή καρδιά και ο φωτισμένος νους. Εδώ σπανί-ζουν οι ηθικές προτροπές και παραινέσεις· προβάλλονται οι πνευματικοί νόμοι και κυριαρχούν οι περιγραφές εμπειρικών χαρισματικών κατα-στά-σε-ων. Ζώντας εντός της Εκκλησίας οι ιεροί νηπτικοί γίνονται κά-τοπτρα ακηλί-δωτα που αντιφεγγίζουν το φως του Χριστού, το φως του Αγίου Βαπτί-σματος. Ωστόσο, δεν αποκρύπτονται και οι πτώσεις των αγωνιστών, η μετάνοιά τους ίσως και η απώλειά τους.

Ανάμεσα στους συγγραφείς των οποίων κείμενα περιέλαβαν στη *Φι-λο--καλία* ο Άγιος Νικόδημος Αγιορείτης και ο άγιος Μακάριος Νοταράς είναι και ο όσιος Κασσιανός ο Ρωμαίος. Ο Κασσιανός μυήθηκε στην ασκη-τική εν Χριστώ ζωή στις περιοχές της Πα-λαιστίνης, της Μεσοποταμίας και της Αιγύπτου και εν συνεχεία μαθήτευσε κοντά στον άγιο Ιωάν-νη το Χρυσό-στομο στην Κωνστα-ντινού-πολη. Στις συγγραφές του διασώζει τη μοναστική πα-ράδοση της Ανατολής, την οποία μετέφερε στη Δύση. Είναι άξιο προ-σοχής, ότι γράφει και διδάσκει κατ’ εντολήν του επισκόπου Κάστο-ρα, που σε-βόταν ως υπεύθυνο ποιμενάρχη και του οποίου ζητά τις ευχές, για να κατα-γράψει με πι-στό-τητα τη ζωή των μοναχών και των ασκητών. Αυτή η μέθοδος συγγραφής αποτελεί κοινό τόπο στην πατερική παράδοση.

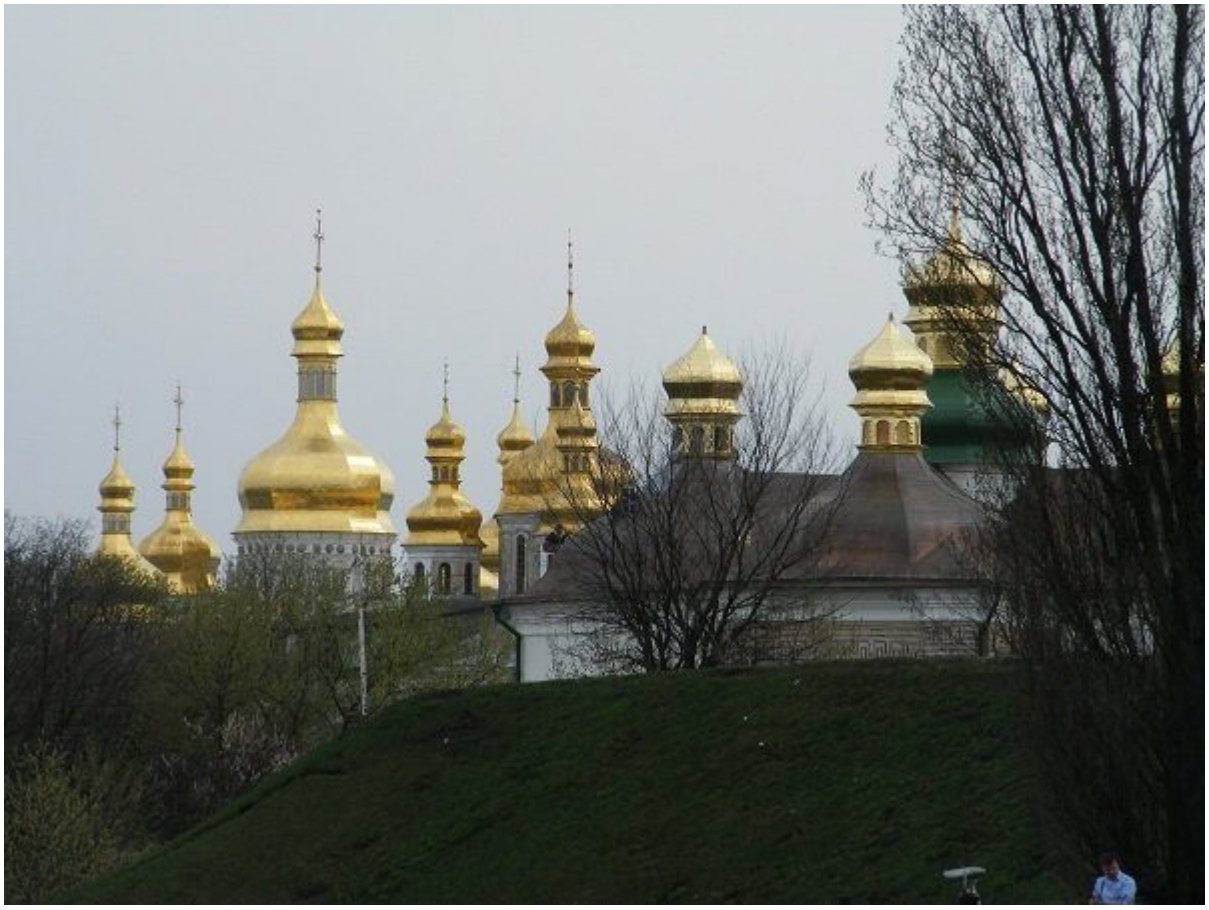

Σε μια από τις διηγήσεις του ο όσιος Κασσιανός ομιλεί για τη μεγάλη αξία της **δια--κρί-σεως.** Και παρατηρεί, ότι ενώ πολλοί μοναχοί και ασκητές είχαν εργασθεί φιλότιμα, κατέ-ληξαν σε άσχημο τέλος, στην πλάνη και την απώλεια, είτε από υπερβολικό ζήλο και έπαρση παραβιά-ζο-ντας το μέτρο είτε από το πνεύμα της χλιαρότητας.

Στη σκήτη της Θη-βαΐδας, πολλοί γέροντες συ-ζη-τούσαν στις συνάξεις τους συχνά για την τε-λειότητα της αρετής και πως μπορεί να φυλαχθεί ο μοναχός από τις πα--γί-δες του πονηρού, για να προ-σεγγίσει τον Θεό. Βίωναν έντονα την εσχατολογική προσδοκία. Και ταυτόχρονα αγωνίζονταν για την πρόγευση των εσχάτων. Συμφω-νούσαν, ότι σκοπός της μοναχικής ζωής είναι η βασιλεία των ουρανών και τόνιζαν, ότι οι νηστείες, οι αγρυπνίες, η γύμνωση του πλούτου, η αποταγή του κόσμου και η ανάγνωση των Γραφών «ουκ έστι τελειότης, αλλά τελειότητος εργαλεία. Επειδή, ουκ εν τούτοις ευρίσκεται η τελειότης, αλλά δια τούτων προσγίνεται».

Ένα βράδυ, σε ανάλογη συζήτηση ο κάθε ασκητής ανάλογα με την εμπειρία του κατέθετε τη γνώμη του δίδοντας την πρώτη θέ-ση σε κάποια αρετή. Άλ---λοι πρό--βα-λαν την άσκηση και τη νηστεία, άλλοι την αγρυπνία, την α-γνό-τητα, την α-κτη-μοσύνη και την καταφρόνηση των υλικών αγαθών, ενώ άλλοι την αγάπη, την ε--λε-η-μο-σύνη και δι-ά-φορες άλλες αρετές. Όταν πέρασε το μεγαλύτερο μέρος

της νύ-χτας με τη συζήτηση, τελευ-ταίος μίλησε ο Αββάς Αντώ-νιος. Όλες οι αρετές είναι α-πα-ραίτητες είπε, αλλά δεν επιτρέπεται να δώ--σουμε σε αυτές τα πρωτεία, διότι πά--ντα υ--πάρχει ο κίνδυνος της πλά-νης, εί-τε από την υπε-ρ-βο--λή είτε από την έλλειψη. Ἡ διά-κρι-ση ως «οφθαλμός της ψυ-χής», «πάσας τας ενθυμήσεις και τας πράξεις του αν-θρώ-που διε-ρευ-νώσα, δια--στέλ-λει και διαχωρίζει παν φαύλον και απα-ρέ-σκον Θεώ πράγμα και μα-κράν αυ-τού ποιεί την πλάνην».[1] Χωρίς το χάρισμα της διακρίσεως κα-μιά α-ρε-τή δεν μπορεί να είναι ασφαλής μέχρι τέλους. Έτσι η διάκριση, «πα-σών των αρετών γεν-νήτρια και φύλαξ υπάρχει». Με τη γνώμη του ο-σίου Αντωνίου συμφώνησαν και οι υπό-λοιποι πατέρες.[2]

Η παραπάνω γεροντική συζήτηση έχει σαφή Αγιοπνευματική, εκκλη-σιολογική-συνο-δική βάση. Κανείς από τους μοναχούς δεν θεώρησε τον εαυτό του αυθε-ντία, ούτε επέμεινε στην άποψή του. Αποδέχθηκαν όλοι τη φω-τι-σμένη τοπο-θέ-τηση του Αββά Αντωνίου.

Ο όσιος Κασσιανός παραθέτει παραδείγματα μοναχών, οι οποίοι ενώ ασκούνταν αυστηρά, πλανήθηκαν, διότι δεν είχαν την αρετή της διάκρισης. Δεν «εκκλησίαζαν τους λογισμούς τους» και δεν ζητούσαν συμβουλές από εμπείρους πνευματικούς πατέρες.

Θα αναφέρουμε μόνο ένα παράδειγμα πλάνης, που έχει σχέση με την πασχαλινή περίοδο που διανύουμε. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του Γέροντα ασκητή Ήρωνα, ο οποίος ενώ νήστευε και εγκρατευόταν με αυστη-ρότητα πολλά χρόνια, έφθασε στο σημείο, ακολουθώντας το λογισμό του **να μη συνεορτάζει το Πάσχα** με τους άλλους αδελφούς, για να μη διακόψει τη μυστική ησυχαστική ζωή και χαλαρώσει τον κανόνα του! Δεν ήθελε να βλέπει άνθρωπο, «ως μηδέ κατά την εορτήν του **Αγίου Πάσχα** εν τη Εκκλη-σία, ίνα μη συνερχόμενος τοις πατράσι και αδελφοίς και συνεσθίων αυτοίς, αναγκασθή μεταλαβείν οσπρίου ή άλλου τινός των προσφερομένων εν τη τραπέζη, και δόξη εκπεπτωκέναι του ιδίου σκοπού και όρου». Κι ενώ όλοι οι μο-ναχοί εκείνη τη χρονιά είχαν συγκεντρωθεί στην Εκκλησία για την ανα-στά-σιμη Ακολουθία, μόνο αυτός έ-λει-πε. Απατήθηκε από την πανουργία του διαβόλου και τον προ-σκύ--νησε ως άγγελο φωτός. Έτσι με σκοτισμένο νου, το μεσονύκτιο έπεσε εκού-σια σε βαθύ πηγάδι πιστεύοντας τα λόγια του Σατα-νά, ότι θα βγει από εκεί σώος. Οι πατέρες της Σκήτης με πολύ κόπο τον ανέσυραν μισοπεθαμένο και μετά τρεις μέρες ξεψύχησε. Το χειρότερο όμως απ’ όλα είναι, ότι και μετά, αφού τον έβγαλαν από το πηγάδι, αυτός συνέχιζε να επιμένει πει-σμα-τικά στην πλάνη του. Ούτε ο επικείμενος θάνατός του δεν μπόρεσε να τον πείσει ότι είχε απατηθεί από τα τεχνάσματα των δαιμόνων. Οι άλλοι μοναχοί με πολύ συμπάθεια παραστάθηκαν στο θάνατό του και με πολύ κόπο έπεισαν τον αββά Παφνούτιο, πνευματικό της Σκήτης, να επι-τρέ-ψει την κηδεία

του. Εκείνος, φιλάνθρωπα φερόμενος δεν του στέρησε τα μνη-μόσυνα και τις προσευχές πού γίνονται στους κεκοιμημένους, διότι θα μπο-ρούσε να χαρακτηρισθεί ο θάνατός του ως αυτοκτονία κι ο αδιάκριτος μοναχός ως βιαιοθανίτης[3]. Έτσι κατέληξε πλανεμένος ο επί πολλά έτη ασκούμενος γέροντας Ήρωνας.

Φαίνεται λοιπόν καθαρά, ότι ο μονήρης ασκητικός βίος εγκρύπτει παγίδες πλάνης ακόμη και για τους αυστηρά ενασκουμένους. Γι' αυτό και ό όσιος Κασσιανός επισημαίνει, ότι είναι αδύνατον να βλαφθεί πνευματικά κάποιος από τη συναναστροφή με τους συνανθρώπους του, εάν δεν έχει μέσα του «αποκειμένας τας των παθών αιτίας». Ο Κύριος, ως ιατρός των ψυχών που γνωρίζει τα τραύματα, «ου τας των ανθρώπων συνδιατριβάς παραγγέλλει καταλιμπάνειν, αλλά τας εν ημίν της κακίας εκκόπτειν αιτίας». Δεν συνιστά την αποφυγή των ανθρώπων, αλλά την απομάκρυνση των αιτίων που προκαλούν την κακία. Η υγεία της ψυχής δεν κατορθώνεται με την απομάκρυνση από τους άλλους ανθρώπους, «αλλ' εν τη μετά εναρέτων διαγωγή και γυμνασία»[4]

Και στις περιπτώσεις που ενδέχεται να πέσει ο αγωνιζόμενος σε κάποια πλάνη, αφού κάθε άνθρωπος είναι τρεπτός, υπάρχει η σωτήρια οδός της μετάνοιας. Αρκεί να μη μένει προσκολ-λη-μένος στον «ίδιο λογισμό» αλλά να ακολουθεί τους εμπείρους πνευματικούς Πατέρες και την πνευματική πείρα που έχει θησαυρισθεί στην Εκκλησία του Χριστού. Κι αυτή διασώζεται στην Αγία Γραφή, στις αποφάσεις των Οι-κου-μενικών Συνόδων, την «κοινή των Πατέρων δόξα», το co-nse-nsus pat-rum αλλά και εμπειρικά στη ζωή των αγίων.

1 Αγίου Κασσιανού του Ρωμαίου, *Προς Λεόντιον Ηγούμενον,* Φιλοκαλία τόμ. Α΄, εκδ. Παπα-δη--μη-τρί-ου, Αθήνα 1982, σ. 86. Βλ. επίσης, Αββά Κασσιανού, *Συνομιλίες με τους Πατέρες της ερή-μου,* τόμ. Α΄, εκδ. «Ετοιμασία», Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Καρέα, Καρέας 2004, σ. 154 κ.ε.

2 Αγίου Κασσιανού του Ρωμαίου, *Προς Λεόντιος Ηγούμενον*, *ο .π.,* σ. 87.

3 *Ο.π.,* σ. 87.

4 *Προς Κάστορα Επίσκοπον,* Φιλοκαλία Α΄, σ. 75.